

УДК 339.564:6

Н. І. Галунець,
аспірант, Миколаївський національний аграрний університет
О. В. Іванюк,
магістр, Миколаївський національний аграрний університет

МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЗЕРНОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

N. Galunets,
postgraduate, Mykolaivskiy National Agrarian University
A. Ivaniuk,
masters degree, Mykolaivskiy National Agrarian University

THE MECHANISM OF DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF COMPETITIVE
ENTERPRISES EXPORT POTENTIAL GRAIN SUBCOMPLEX OF THE MYKOLAIV REGION

У статті розглянуто питання щодо сутності експортного потенціалу та особливості формування окремих його складових в підприємствах зернового підкомплексу. Визначено, що проблема формування і реалізації експортного потенціалу є складним і багатоаспектним процесом, що охоплює як внутрішньоекономічні, так і зовнішньоекономічні складові та чинники. Розглянуто суть процесу формування потенціалу підприємств зернового підкомплексу з урахуванням того, що він є складною економічною системою з притаманними тільки їй певними властивостями. Визначено, що для забезпечення функціонування конкурентоспроможного зернового підприємства необхідно враховувати умови, які визначають характер джерела конкурентної переваги. Розглянуто складову експортного потенціалу підприємств зернового підкомплексу, яка підпорядковується досягненню загальних цілей і при взаємодії створює нові якості, які не має жодна складова окремо та відображає рівень його конкурентоспроможності. Обґрунтовано основні підходи щодо механізму розвитку та реалізації конкурентоспроможного експортного потенціалу підприємств зернового підкомплексу.

In article questions concerning the essence of export potential and features of the formation its separate components in the grain enterprises subcomplex. It was determined that the problem of the formation and realization of export potential is a complex and multidimensional process that covers both domestic economic and external factors and components. The essence of of the process capacity building enterprises grain subcomplex given the fact that it is a complex economic system, with its only her specific properties. It was determined that for ensuring the functioning of a competitive grain enterprises must take into account the conditions that determine the nature of the sources of competitive advantage. Are considered constituent of the export potential of enterprises grain subcomplex, which obeys to the achievement common goals and the interaction creates new money that are does not have each component separately and reflects the level of competitiveness. The basic approaches to the mechanism of developing and implementing a of a competitive enterprises export potential grain subcomplex.

Ключові слова: експортний потенціал, формування експортного потенціалу, підприємство зернового підкомплексу.

Key words: export potential, the formation of of the export potential enterprise grain subcomplex.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Глобалізація та інтернаціоналізація господарських зв'язків призводить до того, що конкуренція між агропромисловими підприємствами стає гостріше вираженою як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Тому перед підприємствами постає проблема формування і реалізації експортного потенціалу, який є складним і багатоаспектним процесом, що охоплює як внутрішньоекономічні, так і зовнішньоекономічні складові та чинники.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми формування та реалізації експортного потенціалу за останні десятиліття активно розглядалися багатьма вченими, а саме: Л. Абалкінім, Т. Мельник, А. Азріляном, М. Сейфуллаєвою, В. Капіциною, В. Михайловським, М. Алєксєєвою, Е. Амєтовою, О. Гаркушою, Е. Волкодавовой та ін. Розвиток експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств розглядається також у контексті пріо-

Рис. 1. Модель формування експортного потенціалу у середовищі експортера

ритетів національної аграрної політики та продовольчої безпеки, що висвітлюється в роботах Ю. Березюка [3], В. Лисогора [5], А. Рябчика [6], О. Шубравської [8] та інших.

Не зважаючи на значний інтерес до проблеми формування і реалізації експортного потенціалу різних галузей економіки і країни в цілому, експортний потенціал підприємств аграрного комплексу все ще залишається недостатньо дослідженим. Не розкриті окремі питання щодо сутності експортного потенціалу, методології його оцінки на рівні підприємства, особливості формування окремих його складових в підприємствах зернового підкомплексу, що і обумовлює актуальність даної теми дослідження.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Враховуючи, що у Миколаївській області більшість аграрних підприємств займаються виробництвом зернових культур, актуальності набуває відпрацювання власного механізму успішної реалізації експортного потенціалу суб'єктів господарювання. Мета статті полягає у формуванні механізму розвитку експортного потенціалу підприємств зернового під комплексу Миколаївської області.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Аналіз актуальних публікацій з проблеми експортного потенціалу дозволяє зробити деякі узагальнення та висновки. Експортний потенціал, як і будь — який інший (виробничий, ресурсний, кадровий тощо), не виокремлюється у конкретній матеріально-речовій формі, а лише може бути оцінений суб'єктом дослідження з певних методологічних позицій. Таким чином, кожне дослідження, присвячене проблемі експортного потенціалу господарюючих суб'єктів, має виходити з певних цільових установок. Категорія експортного потенціалу господарської системи як інструменту для досягнення певних цілей, може розглядатися з декількох позицій. У першу чергу, нарощування і реалізація експортного потенціалу забезпечує господарську систему експортною виручкою. Чим гостріші потреби, які здатна забезпечити експортна виручка, тим більші обсяги ресурсів господарська система готова спрямувати на здійснення експорту.

Процесам формування потенціалу підприємств зернового підкомплексу не завжди приділяють належну увагу.

Кризовий стан зерноворобництва, що супроводжується використанням застарілих виробничих потужностей, скороченням чисельності працівників, зниженням їхнього кваліфікаційного рівня і продуктивності праці та іншими негативними явищами, закономірно призводить до втрати потенціалу.

Формування потенціалу підприємства — це процес ідентифікації та створення спектра підприємницьких можливостей, його структуризації та побудови певних організаційних форм задля стабільного розвитку та ефективного відтворення [1].

Розглянемо докладніше суть процесу формування потенціалу підприємств зернового підкомплексу з урахуванням того, що він є складною економічною системою з притаманними тільки їй певними властивостями.

Формування експортного потенціалу підприємств зернового підкомплексу — це процес, що охоплює велике коло різнорівневих функцій та, відповідно до поставлених завдань, трансформує виробничі можливості підприємств підкомплексу, необхідні ресурси та інформацію в експортний потенціал підприємств зернового підкомплексу [2].

Експортний потенціал підприємств зернового підкомплексу формує оптимальне поєднання таких складових, як виробничий потенціал, управлінський потенціал, інвестиційно-інноваційний потенціал, маркетинговий потенціал, інституціональний потенціал, інформаційний та інфраструктурний потенціал, соціально-культурний потенціал, потенціал організаційної структури управління, ринковий потенціал (рис. 1) [3].

Кожна складова експортного потенціалу підприємств зернового підкомплексу на даній схемі підпорядковується досягненню загальних цілей та при взаємодії створюються нові якості, які не має кожна складова окремо. Разом усі ці складові створюють сукупний потенціал підприємства, який стосовно аналогічного потенціалу, будь-якого іншого підприємства відображає рівень його конкурентоспроможності.

Система стратегічного управління конкурентоспроможністю потенціалу підприємств базується на ринкових економічних законах, законах організації наукових підходів принципах та методах управління. До основних ринкових економічних законів, що необхідно вивчити при побудові та аналізі системи управління конкурентоспроможним експортним потенціалом підприємства, належать закони: попиту та пропозиції, складної доходності економічного взаємозв'язку витрат у сферах виробництва, ефекту масштабу виробництва економіки години, конкуренції.

Стратегічне управління конкурентоспроможністю експортного потенціалу підприємства зернового підкомплексу повинне здійснюватися на основі принципів: достатності для забезпечення конкурентоспроможності та стратегічного розвитку підприємства; адаптивності до змін зовнішнього та внутрішнього середовища; стабільності, яка визначається життєвим циклом підприємства та обумовлений періодом часу; саморегулювання та саморозвитку відповідно до динаміки внутрішнього середовища; гнучкості для забезпечення конкурентоспроможності та розвитку підприємств.

Для забезпечення функціонування конкурентоспроможного зернового підприємства необхідне враховувати умови, які визначають характер джерела конкурентної переваги:

1) конкурентні переваги, засновані на економічних факторах;

2) конкурентні переваги, засновані на нормативно-правових актах, які існують у силу законів, постанов, особливих привілеїв та інших рішень органів влади і управління;

3) конкурентні переваги структурного характеру визначаються головним чином: високим рівнем інтеграції процесу виробництва і реалізації на окремому підприємстві, що дозволяє реалізувати переваги внутрішньокорпоративних зв'язків у вигляді трансферних внутрішніх цін, доступу до сукупних інвестиційних, сировинних, виробничих інноваційних та інформаційних ресурсів, загальної збутової мережі. У рамках інтегрованої структури створюються потенційні можливості для заключення антиконкурентних угод і погоджених дій учасників груп (як горизонтальних, так і вертикальних), у тому числі з органами державної влади. Крім того, до конкурентних переваг структурного характеру відносяться можливості швидкої експансії в незайняті сегменти ринку, що відтискує реальних і потенційних конкурентів [1];

4) конкурентні переваги, викликані адміністративними заходами, зв'язані з наявністю обмеження діяльності виробників зернових культур, що не усім вдається подолати;

5) переваги, обумовлені рівнем розвитку інфраструктури ринку;

6) технічні (технологічні) конкурентні переваги визначаються високим рівнем розвитку прикладної науки і техніки в зерно продуктової галузі; спеціальними технічними характеристиками машин та устаткування, специфічними особливостями насінневого матеріалу, використовуваного у виробництві товарного зерна; технічними параметрами продукції;

7) конкурентні переваги, обумовлені гарною поінформованістю, базуються на наявності великого банку даних про продавців, покупців, рекламну діяльність, інформації про інфраструктуру ринку [2];

8) конкурентні переваги, засновані на географічних факторах, зв'язані з можливістю економічного подолання географічних границь ринків (локальних, регіональних, національних, світових), а також вигідним географічним розташуванням підприємства;

9) конкурентні переваги, засновані на демографічних факторах, формуються в результаті демографічних змін у цільовому сегменті ринку та їх позитивного впливу на обсяг і структуру попиту на пропонувану продукцію, а збільшенні чисельності цільової групи населення, зміна його вікового складу, міграції населення, а також зміни освітнього та професійного рівня [3];

10) конкурентні переваги, не правового характеру.

Діяльність сільськогосподарських підприємств зернового під комплексу Миколаївської області характеризується сильним впливом природно-кліматичних умов: якістю ґрунтів, кліматом у регіоні, річною кількістю опадів, середньорічною температурою та іншими факторами. Потенціал підприємств залежить також від якості насінневого матеріалу, технології садіння, догляду та збирання. Сьогодні більшість аграрних підприємств в регіоні ще працює традиційним способом, не використовуючи нові сорти рослин та нові технології виробництва.

Через обмеженість земельних ресурсів потреби в продукції сільського господарства, що невпинно зростають, неможливо задовольнити, обробляючи тільки найродючіші ґрунти. Тому обробляються також і середні та найменш родючі ділянки. Потенціал кожного сільськогосподарського підприємства на 70 % формується за рахунок саме земельних ресурсів, їхньої якості, місця розташування. Оцінка всіх цих чинників має відбуватися через ринок, який сьогодні не функціонує за браком законодавчого поля [5].

Крім того, складна демографічна ситуація в нашій державі, особливо у сільській місцевості, спричинила відплив трудових ресурсів у міста. На жаль, в Україні не вистачає

висококваліфікованої робочої сили. Так, найгостріша потреба існує в кваліфікованому управлінському персоналі вищої ланки, необхідних для маркетингового просування та позиціонування продукції на світовий ринок. Тому другим за силою впливу фактором формування потенціалу сучасних підприємств зернового підкомплексу слід вважати рівень кількісного забезпечення та якісні характеристики трудових ресурсів. Підвищеної уваги потребує запровадження нових поколінь техніки і обладнання, що дозволяють раціонально механізувати та автоматизувати виробництво зерна та продуктів його переробки.

ВИСНОВОК

Зважаючи на всі названі чинники, формування конкурентоспроможного експортного потенціалу підприємств зернового підкомплексу — це досить складний процес, який потребує вирішення багатьох проблем, які стосуються технології виробництва, технічного оснащення підприємств, трудових ресурсів та законодавчої бази. Таким чином, основними концепціями забезпечення конкурентоспроможності експортного потенціалу підприємства зернопродуктового підкомплексу є: забезпечення конкурентоспроможності продукції підприємства; виділення різних критеріїв конкурентоспроможності потенціалу підприємства в залежності від об'єру планування та управління на підприємстві; на тактовому рівні конкурентоспроможність підприємства забезпечується його загальними фінансово-господарським станом та характеризується комплексним показником його стану; на стратегічному рівні конкурентоспроможність експортного потенціалу зернового підприємства характеризується інвестиційною привабливістю, критерієм якої є зростання вартості бізнесу та наявності інноваційного потенціалу.

Література:

1. Стеценко Ж.В. Формування експортного потенціалу в Україні // Економіка та держава. — К.: — 2008. — № 7. — С. 22—24.
2. Бичківський Р. Управління якістю: навч. посіб. / Р. Бичківський. — Львів, ДУ "Львівська політехніка" 2000. — 329 с.
3. Клименко Н.А. Управління експортним потенціалом аграрного сектора України / Н.А. Клименко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — Т. 1. — 2007. — № 3. — С. 23—27.
4. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник / О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексюк — К.: КНЕУ, 2004. — 316 с.
5. Губенко В.І. Стан і проблеми забезпечення розвитку виробництва та експорту продукції АПК в умовах СОТ // Економіка АПК. — 2008. — № 5. — С. 22—24.

References:

1. Stetsenko, Zh.V. (2008), Formuvannia eksportnoho potentsialu v Ukraini [Formation of the export potential of Ukraine], Ekonomika ta derzhava, Kyiv, Ukraine.
2. Bychkiv's'kyj, R. (2000) Upravlinnia iakistiu: Navch. posib [Quality Management: Study Guide], Lviv, Ukraina.
3. Klymenko, N.A. (2007), Upravlinnia eksportnym potentsialom ahrarynoho sektora Ukrainy, [Management of export potential of the agricultural sector of Ukraine], Visnyk ahrarynoi nauky Prychornomor'ia, Mykolaiv, Ukraina
4. Fedonin, O. S. Riepina, I. M. Oleksiuk, O. I. (2004), Potentsial pidpryiemstva: formuvannia ta otsinka: Navch. posibnyk, KNEU, Kyiv Ukraina
5. Hubenko, V.I. (2008), Stan i problemy zabezpechennia rozvytku vyrobnytstva ta eksportu produktsii APK v umovakh SOT, [The status and problems of software production and export of agricultural products in the WTO], Ekonomika APK, Kyiv Ukraina. *Стаття надійшла до редакції 11.01.2014 р.*